

Nr 13

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående fridlysning av större rovdjur.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 540 i första kammaren av herr *Strandberg m. fl.* och nr 647 i andra kammaren av herr *Lothigius m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning avseende de större rovdjurens eventuella fridlysning och reglering i vårt land».

Beträffande motionernas fullständiga innehåll hänvisar utskottet, i den mån redogörelse ej lämnas nedan, till motionen II: 647.

Gällande rätt m. m.

Bestämmelser om jakt efter björn, lo, varg och järv finnes i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt (JL), jaktstadgan (JS) den 3 juni 1938 (nr 279) samt i kungörelsen den 21 maj 1964 (nr 120) om fridlysning av vissa djurarter under jaktåret 1964/65 (fridlysningskungörelsen).

Björn och lo

Jakt efter björn är tillåten endast under följande jakttider, nämligen i Norrbottens och Västerbottens län, landskapet Jämtland samt Väster- norrlands län fr. o. m. den 1 september t. o. m. 31 oktober;

i övriga delar av riket hela året; dock är i dessa delar jakt förbjuden å kronomark under hela året.

Jakt efter lo är tillåten i hela riket fr. o. m. den 1 t. o. m. den 31 januari (2 § fridlysningskungörelsen).

Konungen äger i vissa fall pröva, om och i vilken omfattning undantag må medges från gällande fridlysningsbestämmelser. Sådant undantag kan medges, om i någon trakt fridlyst däggdjursart, som där är fridlyst under hela året, orsakar avsevärd skada eller i högre grad hindrar andra djurarters utveckling. Undantag kan också medges, om stammen av björn eller lo nått sådan utveckling att befolkningen därav eljest lider synnerligt obehag (17 § 1 mom. första stycket JS).

Är skadegörelse, som avses i första stycket, att hänföra till visst djur eller visar sig visst djur, tillhörande fridlyst däggdjursart, farligt för män-
1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1965. 9 saml. 3 avd. Nr 13*

niskors säkerhet, äger länsstyrelsen meddela tillstånd att även under fridlysningstid döda eller fånga djuret eller själv föranstalta om dess dödande (17 § 1 mom. andra stycket JS).

Har genom angrepp av björn eller lo tamdjur dödats eller skadats och finnes skälig anledning anta att angreppet skall upprepas, får utan hinder av gällande fridlysningsbestämmelser den som äger tamdjuret eller eljest har det under sin vård förfölja och döda det angripande djuret, förutsatt att han äger rätt till jakt på området i fråga. Dessa bestämmelser gäller ej nationalpark (17 § 1 mom. tredje stycket JS).

Undantag från fridlysningsbestämmelserna kan i särskilt fall för vetenskapligt eller annat nyttigt ändamål medges av domänstyrelsen (24 § 1 mom. JS).

Björn eller lo, som inkommer i gård eller trädgård, får dödas av den som bor där eller innehar trädgården eller av hans folk, även om jakträtten där tillkommer annan (15 § 1 mom. JL). Fridlysning utgör ej hinder för utövande av denna rätt (11 § andra stycket JS).

Dödar eller fångar man björn eller lo eller anträffar man sådant djur som fallvilt, tillfaller djuret kronan, oberoende av vem som innehar jakträtten. Konungen äger förordna om undantag från denna bestämmelse (18 § 1 mom. JL). Den som dödat eller fångat björn eller lo är skyldig att skyndsamt anmäla förhållandet till polisman i orten eller närmaste befattningshavare vid domänverket. Sådan anmälan skall också göras av jordägare, arrendator och jakträttsinnehavare, som inte äger eller arrenderar den mark jakträtten omfattar, om de fått kännedom om att björn eller lo påträffats död på mark eller jaktområde, som ägs eller nyttjas av dem, eller de själva där funnit dylikt fallvilt (26 § 1 mom. JS).

Blir någon dödad eller sårad i följd av angrepp av björn, skall ersättning utges av statsverket, där ej den som led skadan genom sitt åtgörande framkallat angreppet (27 § 1 mom. JS). Förorsakas av björn eller lo skada på tamdjur, skall skadan ersättas av statsverket, där ej densamma är att tillskriva uppenbar vårdslöshet vid djurens bevakning eller djuren utsläppts på område, där de ej fått inkomma för betning (27 § 2 mom. JS).

Jagar, fångar eller dödar någon djur under tid, då djuret är fridlyst, kan han för olaga jakt dömas till dagsböter. Har vid olaga jakt björn eller lo fällts, fångats, sårats eller påskjutits, kan straffet bli fängelse i högst ett år eller, om brottet är ringa, dagsböter ej under tjugu (28 § 1 mom. JS). Straffet för försummad anmälan enligt 26 § JS är böter fr. o. m. fem t. o. m. 300 kronor (32 § JS).

I kungörelse den 3 juni 1938 (nr 281) meddelas bestämmelser angående omhändertagande för kronans räkning av vissa dödade eller fångade djur. Björn eller lo som dödats eller fångats samt fallvilt av dylikt djur skall sålunda i princip omhändertaras för kronans räkning av den polisman eller befattningshavare vid domänverket, som har att motta sådan anmälan be-

träffande djuret som avses i 26 § JS. Om omhändertagandet skall under rättelse ofördröjligen lämnas polischefen i orten eller vederbörande revirförvaltare. Sådan befattningshavare skall i sin tur skyndsammast genom telegram eller annorledes underrätta domänstyrelsen. Domänstyrelsen äger förordna, att djuret eller del därav skall överlämnas till naturhistoriska riksmuseet, universitet, högskola eller annan undervisningsanstalt, inrättning eller sammanslutning som behöver djuret för forsknings- eller undervisningsändamål eller annat nyttigt ändamål. Meddelas ej dylikt förordnande, skall djuret eller kvarvarande delar, i den mån de av sanitära skäl ej hör oskadliggöras, genom polischefens eller revirförvaltarens försorg på lämpligt sätt säljas för kronans räkning. Visst undantag från dessa bestämmelser stadgas i kungörelse den 1 juni 1951 (nr 296) om rätt i vissa fall att behålla dödad eller fångad björn eller lo. Har någon under tillåten jakttid eller vid sådan jakt, som avses i 17 § 1 mom. tredje stycket JS, fällt eller fångat björn inom Norrbottens eller Västerbottens län, landskapet Jämtland eller Västernorrlands län eller har någon under tillåten jakttid eller vid sådan jakt som nyss nämnts fällt eller fångat lo, äger han behålla och tillgodogöra sig villebrådet.

Varg och järv

Varg och järv är fredlösa hela året. Uppehåller sig varg eller järv bevisligen i trakten, äger dessutom envar företa jakt efter sådant djur på annans jaktområde samt behålla de djur av nämnda slag han därvid fäller (14 § 1 mom. JL).

Beträffande dessa djurarter medges också vissa undantag från eljest gällande föreskrifter om tillåtna jaktvapen eller jaktredskap e. d. Sålunda får vid jakt efter varg eller järv medelst förföljande användas spjut (3 § första stycket JS). Vidare får militärgevär, efter tillstånd av vederbörande polismyndighet, användas på kalfjällen ovanför odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt gränsen för svårföryngrad skog i Jämtlands län vid jakt efter varg, då sådant djur bevisligen uppehåller sig i trakten (4 § 3 mom. JS). Sax med tandade skalmar får användas för fångst av varg eller järv (6 § 2 mom. JS). Sådan fångst får dock företas endast efter särskilt tillstånd (5 § 3 mom. första stycket JS). Även under tiden 1 mars—20 augusti får hund användas vid jakt efter varg eller järv, då något av dessa djur bevisligen uppehåller sig i trakten, eller vid lya eller gryt för utdrivande av sådant djur (9 § fjärde stycket JS).

Den som dödar varg eller järv erhåller av allmänna medel i belöning, för varg 100 kronor och för järv 20 kronor. För årsunge av dessa djur, som dödas före den 1 september, erhålles hälften av det för fullvuxet djur av samma slag bestämda beloppet (10 § 2 mom. JS). I sammanhanget må anmärkas, att om enligt JS eller annan författning på viss ort jakt efter däggdjurs- eller fågelart under någon tid är förbjuden, belöning som av-

ser att uppmuntra till förföljelse icke där får utfästas för dödande eller fångande av däggdjur eller fåglar, tillhörande samma art (10 § 1 mom. första stycket JS).

Genom kungörelse den 12 april 1946 (nr 146) har förordnats, att vad i 27 § 2 mom. JS finns stadgat om ersättning för skada av björn, lo eller örn skall äga motsvarande tillämpning i fråga om ersättning för skada av järv eller varg.

Övriga bestämmelser

Enligt av Kungl. Maj:t fastställda reglementen för vissa nationalparker är det i princip förbjudet att inom sådan park jaga, fånga eller avsiktligt döda vilda djur. Djur får dock dödas, då det sker till försvar mot angrepp på person eller egendom. Bestämmelser av denna innebörd återfinns i reglementena för bl. a. följande nationalparker, nämligen Vadvetjåkko (SFS 1960: 660), Abisko (SFS 1960: 661), Stora Sjöfallet (SFS 1960: 662), Sarek (SFS 1960: 663), Muddus (SFS 1960: 664), Peljekaijse (SFS 1960: 665), Sånfjället (SFS 1960: 666) och Padjelanta (SFS 1963: 678). Från sådana föreskrifter äger domänstyrelsen eller annan i reglementet angiven myndighet medge undantag (se 4 § kungörelse den 11 december 1964 om tillämpning av naturvårdslagen). I reglementet för Padjelanta nationalpark ges särskilt tillstånd för lapp tillhörande vissa lappbyar att bedriva sådan jakt efter björn eller lo, som avses i 17 § 1 mom. tredje stycket JS.

I sammanhanget må erinras om att naturvårdslagen den 11 december 1964 (nr 822) innehåller särskilda bestämmelser till skydd för djurarter. Är fara att djurart försvinner, äger sålunda Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer meddela förbud att inom landet eller del därav döda, skada eller fånga vilt levande djur av den arten, då det ej sker till försvar mot angrepp på person eller egendom. Beträffande djur, vars dödande eller fångande är att hänföra till jakt eller fiske, gäller dock vad därom särskilt stadgas (14 § andra stycket). Bestämmelsen är således endast tillämplig beträffande sådana sällsynta djur, vilkas fångande eller dödande icke genom jakt- och fiskelagstiftningen är belagt med straff (jfr NJA II 1909 s. 30).

Enligt bestämmelser i 8 § 1 och 3 mom. JS är jakt från motordrivet fordon förbjuden. Ej heller får vid jakt dylikt fordon användas så, att genom detsamma villebrådets uppmärksamhet avleds från den jagande. Luftfarkost får inte användas vid jakt. För överträdelse av dessa förbud kan jämlikt 29 § 4 mom. JS ådömas dagsböter, ej under tio.

Slutligen må nämnas att ersättning enligt 27 § 2 mom. JS för dödad ren endast då särskilda skäl föreligger får beviljas med högre belopp än följande

(KBr den 16 december 1949, ändrat genom KBr den 27 maj 1960 och den 6 juli 1961).

Vuxen hanren	230 kronor
Vuxen honren	130 »
Ungren (1—2 år gamla)	90 »
Årskalv (under 1 år)	40 »

Beträffande jakten efter björn, lo, varg och järv i Finland och Norge gäller bl. a. följande bestämmelser.

Finland

Enligt jaktlagen den 13 april 1962/290 får björn, varg och järv, om det konstaterats att sådant djur uppehåller eller rör sig i trakten, av envar jagas jämväl på område, där han icke har jakträtt eller där jakt ej får bedrivas. Vissa undantag gäller (12 §). Björn, varg och järv får jagas under hela året (24 § punkt 1). Jakt efter lo kan genom beslut av lantbruksministeriet tillåtas under viss tid antingen i hela landet eller i någon del därav. I övrigt är jakt efter lo förbjuden (27 § andra stycket). För fångst av varg och järv får under vissa förutsättningar användas gift (38 §). Vid jakt efter björn, varg och järv gäller undantag från eljest uppställt förbud mot jakt från maskindrivet fortskaffningsmedel eller med direkt tillhjälp av ljudalstrande maskinell anordning. Det är också tillåtet att vid sådan jakt använda ämnen, som på kemisk väg alstrar rök eller gas (44 §). För dödande av varg och järv utgår belöning av statsmedel (69 §).

I kommuner invid Finlands östgräns, rågatan undantagen, är nyttjande av björn- och vargfälla tillåten enligt 15 § jaktförordningen den 27 juli 1962/406.

Norge

Bestämmelser om jakt meddelas i lag den 14 december 1951, nr 7. Jakt efter varg, järv och lo är fri för alla norska medborgare. Denna rätt är likväl betingad av att det finns skäl att anta att dylika djur uppehåller sig i trakten (§ 22). Jakttiden för björn har i lagen fastställts till tiden 15 maj—31 oktober (§ 32). Lagen innehåller inga fredningsbestämmelser för varg, järv och lo, till följd varav dessa djur i princip får jagas hela året. Jakt efter varg och järv får bedrivas jämväl från luftfartyg (§ 45). Bestämmelser lämnas om premier för dödande eller fångande av däggdjur eller fåglar som kan anses särskilt skadliga (§ 53).

Pågående utredning m. m.

Såsom framgår av utskottets utlåtande nr 12 överses gällande fridlysningsbestämmelser f. n. av 1949 års jaktutredning. Enligt uppgift i årets riksdagsberättelse avser utredningen att under år 1965 framlägga slutbetänkande.

Av samma utlåtande framgår vidare att *Nordiska rådet* i rekommendation nr 1/1958 rekommenderat regeringarna i de nordiska länderna att för sådana djurarter, som uppehåller sig i olika nordiska länder vid olika tidpunkter och som är i behov av skydd, bestämma fridlysnings- och jakttider efter enhetliga principer.

Vidare har *Svenska naturskyddsföreningen* i skrivelse den 20 augusti 1958 bl. a. hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidta åtgärder för dels ett utvidgat skydd för rovdjuren inom nationalparkerna, dels bättre skydd åt björn och järv. Över framställning har domänstyrelsen, efter hörande av Svenska jägareförbundet, avgivit utlåtande.

Kungl. Maj:t har den 30 juni 1959 funnit gott förordna att rekommendationen och framställningen skall överlämnas till 1949 års jaktutredning för att av utredningen övervägas vid fullgörandet av dess uppdrag.

Därjämte har *föreståndaren för naturhistoriska riksmuseets vertebratavdelning*, professorn Alf G. Johnels, i en den 22 november 1958 dagtecknad underdånig framställning hemställt att sådana åtgärder snarast måtte vidtas att alla vid jakt dödade exemplar av björn, lo, varg och järv i ostympat skick skall tillfalla kronan och överlämnas för tillvaratagande och förvaring vid vissa museer samt att motsvarande föreskrift skall gälla beträffande djur av sagda slag, vilka påträffas som fallvilt. Framställningen, som ingavs till Vetenskapsakademien, överlämnades av denna till Kungl. Maj:t med skrivelse den 11 februari 1959, däri akademien — under åberopande av ett i ärendet avgivet utlåtande av dess sakkunniga ledamöter, professorerna Sven Ekman och Sven Hörstadius — tillstyrkte Johnels' framställning. Över framställningen har domänstyrelsen, efter hörande av Svenska jägareförbundet, samt Svenska naturskyddsföreningen avgivit utlåtanden.

Kungl. Maj:t har den 13 augusti 1959 beslutat att ärendet skulle överlämnas till jaktutredningen för att övervägas vid fullgörandet av dess uppdrag.

Av de sålunda till jaktutredningen överlämnade handlingarna framgår bl. a. följande.

I maj 1957 anordnade Svenska naturskyddsföreningen en överläggning med representanter för de nordiska naturskyddsorganisationerna angående vissa jakt- och fridlysningsfrågor. Vid överläggningen beslöts vissa rekommendationer. I det vid överläggningen förda protokollet gjordes följande anteckningar om de stora rovdjuren.

Björnen

Finland. Stam cirka 200 djur, företrädesvis i de östra gränstrakterna. Björn får jagas överallt när som helst av vem som helst, omkring 40 djur dödas årligen, inga skottpengar betalas.

Norge. Stam cirka 50 djur. 1955 fälldes 1 djur, 1956 4, åren 1952—54 inget. Skottpengar betalas inom vissa områden, trots att björnen är fridlyst 1 november—14 maj. Cirka 10 000 kr. utbetalas årligen som ersättning för björnskador å tamdjur.

Sverige. Stammen uppskattades 1943 till 300 djur. Genom domänstyrelsen hade en snabbinventering företagits våren 1957, vilken visade en minskning från 300 till 220 jämte 32 strödjur med följande fördelning:

Norra björnområdet	1942	244	
»	»	1957	200 jämte 25 strödjur
Södra	»	1942	50
»	»	1957	20 jämte 7 strödjur.

1954 fälldes 22 och 1955 21 björnar. Inga skottpengar utbetalas, men väl ersättning för skador å tamdjur. 1956 39 300 kr. för samtliga rovdjursskador i hela landet.

Rekommendationer

Finland. Införande om möjligt av allmänna bestämmelser till partiell fredning av björnen.

Norge. Avskaffande av skottpenningssystemet; i stället bör ersättning betalas för alla björnskador. Mest utsatta äro fårhjordarna, i allt finnas ungefär 2 miljoner får i Norge. En årlig förlust om cirka 2 % tillskrives rovdjurens verksamhet.

Sverige. Den allmänna jakttiden bör ersättas med licensjakt. Lapparnas rätt att under kalvningstid skjuta björnar, som »bevisligen» oroar renarna, bör inskränkas. Inom nationalparkerna böra samtliga rovdjur med undantag för vargen åtnjuta totalt skydd. — — —

Björn som nedlägges jämlikt 17 § 1 mom. tredje stycket JS bör tillfalla kronan och ej skytten.

Generellt bör vidare gälla såväl för björn som för järv och lo att, om stammarna nedgå oroväckande, det skall vara en naturskyddsangelägenhet av vikt att säkra deras fortbestånd.

Järven

Finland. Beståndet av ungefär samma numerär som björnen (200). Får jagas var och när som helst och av vem som helst. 1955 nedlades 40, 1956 41 järvar. Skottpengar utgå med 50 000 mk.

Norge. Järv får jagas när och var som helst av vem som helst. 1954 skötes 13, 1955 16 och 1956 10 djur. 1 000 kr. utgå i skottpengar (tidigare väsentligt högre belopp).

Sverige. 1942 uppskattades beståndet till 200 djur. Domänstyrelsens inventering 1957 visar att stammen nedgått; den beräknas till 126 djur, en oroväckande stark nedgång. 1954 nedlades 9, 1955 20 och 1956 21 djur. Järven är fredlös hela året, skottpengar utgå från dels staten, dels lappbykassorna, sammanlagt 200—300 kr. per djur.

Rekommendationer

Forskning beträffande järvens diet. Det norska villkoret för att erhålla skottpengar på järv, varg och lo, nämligen att djurkroppen måste insändas till vetenskaplig institution för näringsundersökning är en princip som borde införas även i övriga nordiska länder för de rovdjur och rovfåglar som skottpengar utgå för. Mottagare bör vara viltforskningsorganisationen.

Sverige. Järvens decimering hotar artens fortbestånd. Skottpengarna böra avskaffas, eventuellt måste även andra skyddsåtgärder vidtagas.

Lodjuret

Finland. Fast bestånd saknas, men årliga tillskott från Ryssland. Helt fredlös, skottpengar utgå med 10 000 mk. 1956 nedlades 11 lodjur.

Norge. Fredlös hela året, jämför järven. 1954 nedlades 9, 1955 2 och 1956 1 djur. Skottpenningen 500 kr.

Sverige. 1950 var stammen cirka 162 djur samt cirka 13 strödjur (enligt Curry-Lindahl). Domänstyrelsens inventering 1957 visar en fast stam om ungefär 220 djur, vartill kommer ett 50-tal strödjur. Ökningen har i huvudsak skett i Jämtland—Ångermanland. Jakt tillåten 1 december—31 januari, inga skottpengar men ersättning för skador. 1954 fälldes 7, 1955 11 lodjur.

Rekommendationer

Finland. Lon behöver fredas inom vissa områden och skottpengarna avskaffas. Ersättning för skador bör utgå.

Norge. Skottpenningssystemet avskaffas, ersättning för skadegörelse.

Sverige. Förslag har 1951 ingivits till Kungl. Maj:t om fridlysning av lon, kombinerad med viss licensjakt.

Vargen

Finland. Ett ytterst obetydligt fast bestånd, viss årlig påspädning från öster, förföljes intensivt. 1955 skötos 9, 1956 11 vargar. Skottpengar utgå med 50 000 mk.

Norge. Fredlös hela året, jämför järven. Stammen mycket liten. 1954 nedlades 2, 1955 inget och 1956 1 djur.

Sverige. Fredlös hela året. Skottpengar i regel dubbla beloppet mot för järven, dock betalas i vissa fall 1 000 kr. eller mer per djur. Hela stammen 40 djur. 1954 nedlades 3 och 1955 likaså 3 djur.

Beslut

De församlade enades om att icke rekommendera några åtgärder till skydd för vargen.

Under åberopande av i protokollet intagna uppgifter och uttalanden hemställde Svenska naturskyddsföreningen, såvitt nu närmast är av intresse, om totalt skydd inom nationalparkerna för samtliga rovdjur med undantag för vargen. Vidare ansågs den allmänna jakttiden för björn böra ersättas med licensjakt. I fråga om lapparnas rätt att under renarnas kalvningstid skjuta björn som bevisligen oroar renarna borde den ändringen ske att nedlagt djur tillfölla kronan. Björn som nedlades jämlikt 17 § 1 mom. tredje stycket JS borde även tillfalla kronan. Slutligen borde de statliga skottpremierna för järv avskaffas.

I remissyttrandena uttalade domänstyrelsen och Svenska jägareförbundet utan att ingå på de olika förslagen att framställningen borde överlämnas till 1949 års jaktutredning.

Ur innehållet i de genom Kungl. Maj:ts beslut den 13 augusti 1959 till utredningen överlämnade handlingarna må här antecknas följande.

Johnels anser att de stora rovdjuren i vårt land inom en icke alltför avlägsen framtid hotas av total förintelse. I främsta rummet torde detta bero på exploateringen av vattenkraften och mineraltillgångarna inom våra vildmarksområden. Denna har bl. a. haft som följd en avsevärd förbättring av kommunikationerna. Härigenom har inte bara de kvarvarande vildmarksområdena kluvits upp i smärre enheter, vilket medfört en ökad irritation för dessa utrymmeskrävande rovdjur. Det har dessutom blivit betydligt lättare att nå dessa djur vid jakt. De djur, vilkas existens sålunda är hotad, är björn, varg, järv och lo. De zoologiska museerna äger ett otillräckligt material av dessa arter, och det är därför av största vikt att åtgärder ofördröjligen vidtas för att tillförsäkra våra vetenskapliga museer ett för framtida forskning fullgott material av dessa djur.

I det av *Vetenskapsakademien* åberopade utlåtandet vitsordas vad *Johnels* sålunda anfört. Det anses emellertid fullt ut lika viktigt att den hotande utrotningen förhindras. De lagstiftande myndigheternas inställning till rovdjursfrågan framgår bl. a. av JL och JS samt de senare författningar som blivit en följd av jaktutredningens arbete. Lagstiftningen präglas sålunda av den principiella uppfattningen, att den natur vi skall lämna i arv till våra efterkommande bör omhänderhas icke uteslutande med hänsyn till nutidens ekonomiska behov och önskningsar. Hänsyn bör även tas till kommande generationers berättigade krav på möjligheter till hälsofrämjande och estetisk naturupplevelse samt naturforskning inom ett måttligt antal områden, där naturen tillåtits att utan för starkt intrång sköta sig själv. I tillämpningen av denna grundsats ingår bl. a. att vi såvitt möjligt bör förhindra att någon av våra däggdjurs och fågelarter fullständigt utrotas ur landet. De av lappfonden och lappbykassorna utbetalade mycket höga skottpengarna liksom den främst på järvlyornas honor och ungar inriktade jakten påverkar ej blott stammen i fråga om antalet kvarvarande djur utan även könsfördelningen bland dessa. Stammen tenderar att bestå av handjur till betydande del. De överdrivet höga skottpengarna utgör för järven ett farligare hot än vad något annat av våra rovdjur, fränsett vargen, är utsatt för. Åtgärder måste med det snaraste vidtas för att neutralisera detta hot. I och med en fridlysning, som bör omfatta månaderna mars, april och maj, skulle läget förbättras till följd av innehållet i 10 § 1 mom. första stycket JS. De renägande lapparna skulle inte vederfaras någon orättvisa genom att de höga järvpremierna avskaffades, eftersom de av staten får full ersättning för skador som förorsakas av rovdjuren. Liknande synpunkter skulle i och för sig kunna anläggas på vargen. Detta djur anses emellertid inta en särställning genom sin förmåga att i flock döda ett stort antal renar, genom

de svårigheter han vållar renskötseln samt genom sin egenskap att vara synnerligen svårjagad. De av Johnels föreslagna åtgärderna tillstyrktes, varjämte Vetenskapsakademien föreslog att levande infångade ungar av björn, varg, järv och lo mot lämplig avgift skulle inlösas av staten samt att järven skulle fridlysas under tiden 1 mars—31 maj.

Svenska naturskyddsföreningen vitsordar att stammarna av björn, varg, järv och lo är hotade samt erinrar om att detta dokumenterats i föreningens framställning av den 20 augusti 1958. Föreningen tillstyrker livligt Vetenskapsakademiens förslag om partiell fridlysning av järven samt anför i övrigt huvudsakligen följande. Från vetenskaplig synpunkt är det uppenbart av största intresse, att dödade exemplar av sällsynta djurarter överlämnas till vetenskaplig institution för konservering och bevarande. Ett genomförande av förslaget att fångade exemplar av björn, varg, lo och järv med lämplig avgift skall inlösas av staten, kan emellertid medföra vissa komplikationer från naturskyddssynpunkt. Om de statliga skottpengarna och de belöningar som lappkassorna nu utbetalar avskaffas genom att djurarterna fridlyses under viss del av året, men belöningar fortfarande utgår för fångade levande exemplar, kan detta innebära en frestelse att för vinnings skull infånga ungar. För att ungar skall kunna fångas förutsättes också normalt att modern dödas. Även om skottpengarna försvinner, kan det ifrågasättas om något större antal dödade djur skulle insändas. Jägaren bör visserligen få ersättning för sina kostnader och en viss premie, men den sammanlagda ersättningen bör ej lämpligen få överstiga marknadsvärdet för djuret. Det kan därför befaras, att skinnen olagligt överförs till Norge eller Finland, där högre ersättning torde kunna erhållas i form av skottpengar m. m. Bevarandet av den nuvarande faunan måste anses som ett utomordentligt naturskyddsintresse. Om Lappland skulle förlora de stora rovdjuren, skulle detta innebära en oförlätlig utarmning. Från de synpunkter föreningen har att företräda måste det anses viktigast att säkra arternas fortbestånd. De vetenskapliga skälen för tillvaratagande av ett vetenskapligt material bör vägas mot de olägenheter som från naturskyddssynpunkt kan uppstå genom utbetalning av de nämnda ersättningarna. Föreningen anser att de framlagda förslagen bör genomföras, om det kan ske utan risk för stammarna av björn, järv, varg och lo, men är oviss i fråga om förslagens verkningar i detta hänseende.

Svenska jägareförbundet anser sig i sammanhanget ej böra ta ställning till förslaget om fridlysning av järv under yngelperioderna. Med hänsyn till de betydande belöningar som utgår för dödande av varg och järv — förutom de i JS bestämda skottpengarna särskilda belöningar ur lappfonden samt skottpengar ur lappbykassorna — tillstyrker förbundet att sådana föreskrifter utfärdas, att dödad varg eller järv eller fallvilt av sådant djur tillfaller kronan för att överlämnas till naturhistoriska riksmuseet eller de zoologiska museerna vid rikets universitet och högskolor. Enligt förbundets me-

ning bör motsvarande föreskrifter utfärdas beträffande björn och lo, som enligt gällande författningar tillfaller kronan. Den rätt, som kungörelsen den 1 juni 1951 tillerkänner den jagande att i vissa fall behålla dödad eller fångad björn eller lo, anses böra bestå. Det är, säger förbundet, ofta förenat med betydande kostnader att jaga djur av dessa arter. Mången gång fälls en björn eller lo mittals från allmänna vägar, vilket medför besvärliga och dyrbara transporter. Önskar någon av de ifrågavarande institutionerna förvärva björn eller lo, som författningsenligt tillfaller den jagande, bör det ankomma på institutionen att köpa det fällda djuret. Motsvarande gäller fångade djur av nämnda arter.

Domänstyrelsen erinrar om att under det senaste decenniet från naturvårdshåll inkommit olika förslag om åtgärder till skydd för de stora rovdjuren. Å andra sidan har från den befolkning, i huvudsak samer, som i de inre norra delarna av riket bedriver boskaps- och renskötsel och besväras av rovdjurens angrepp, föreslagits bättre skydd mot skadegörelse på deras djur. Styrelsen framhåller att det givetvis är svårt att tillgodose dessa motsatta intressen. Berättigade krav från samernas sida kan ej förbises, men enligt styrelsens mening bör åtgärder för att efterhålla rovdjuren vidtas på sådant sätt, att djuren kan behållas i landets fauna. Beträffande vargen synes det styrelsen dock tveksamt, om skyddsåtgärder är lämpliga. Styrelsen ansluter sig till syftet i Johnels' förslag men kan dock ej helt ansluta sig till Vetenskapsakademiens förslag till bestämmelser. Styrelsen anser att frågan bör närmare undersökas och utredas. Ärendet bör därför överlämnas till jaktutredningen. Styrelsen erinrar emellertid om att nuvarande avdelningsdirektören vid styrelsens avdelning för naturvård och fritidsverksamhet, jägmästaren Bertil Haglund, avser att undersöka de större rovdjurens förekomst, levnadsvanor och bytesval m. m. Resultatet av denna utredning bör enligt domänstyrelsen avvaktas, innan mera omfattande åtgärder vidtas i det angivna syftet.

Den av domänstyrelsen berörda *rovviltundersökningen* har ännu ej slutligt redovisats. Vissa uppgifter om undersökningens resultat har emellertid lämnats i bokform (Haglund, Björn och lo, Stockholm 1964). Beträffande förekomsten av *björn* uttalas däri bl. a. att björnstammen sannolikt nu är något större än den varit på ganska lång tid. Den årliga avskjutningen anses icke farlig för stammen, även om viss begränsning är önskvärd. *Lodjuren* uppges visa en markant spridning mot norr och fjällvärlden. Åtminstone två tredjedelar av lodjurstammen lever sålunda med stor sannolikhet inom renområdena. Problemställningen i fråga om lodjuret anses vara att de starkaste stammarna inte lever där de borde, samtidigt som de områden vilka utan olägenhet kan hysa ett tämligen rikt bestånd i stor utsträckning är tomma på lodjur.

Beträffande varg och järv har under hand lämnats följande uppgifter.

Avskjutningen av *varg* har i medeltal för år under femårsperioder varit följande, nämligen 1944—1948 11,8; 1949—1953 7,4; 1954—1958 5,6 samt 1959—1963 4,2 djur. Under år 1964 har troligen nedlagts 12—13 djur. Detta har ej berott på en ökning av stammen utan på att snöscoters använts vid jakten. Beståndet kan f. n. uppskattas till mellan 12 och 20 djur. Den svenska vargstammen står således inför utrotning. Medelavskjutningen av *järv* har ganska länge varit omkring 25 djur per år. Stammen kan uppskattningsvis anges till mellan 75 och 130 djur. En oförändrad avskjutning leder till en långsam nedgång av stammen. Även jakten efter *järv* underlättas genom användandet av snöscoters. Jakten, som ofta går ut på att uppsöka honor med ungar, leder också till en minskning av antalet fertila honor.

Statistisk årsbok för Sverige 1964 innehåller följande uppgifter rörande antalet dödade exemplar av björn, lo, varg och *järv* (s. 82).

	1957/61	1958	1959	1960	1961	1962
Björn	25	33	22	25	24	27
Lodjur	12	3	10	20	18	11
Varg	6	9	4	4	4	4
Järv	22	20	27	22	18	15

Rörande rovviltundersökningen har 1949 års *jaktutredning* i ett år 1960 avgivet utlåtande anfört i huvudsak följande. Utöver i det föregående nämnda rekommendation och framställningar har till utredningen överlämnats eller direkt insänts närmare tjugutalet av myndigheter, sammanslutningar och enskilda framförda yrkanden och förslag i fråga om fridlysning, jakttider, skottpengar, skadeersättningar m. m., främst beträffande björn, lo och *järv*. Däri lämnade uppgifter om djurarternas förekomst, talrikhet, levnadssätt och val av födoämnen samt rörande arten och graden av vållad skada varierar starkt. Bristen i fråga om objektiva utredningsmaterial måste på ett eller annat sätt hävas för att ett slutgiltigt ståndpunktstagande i rovdjursfrågan skall bli möjligt. Kravet på tillgång till sådant material har blivit starkare, sedan frågan om skydd för de stora rovdjuren blivit mer än en inhemsk angelägenhet. Rovviltundersökningen anses väl ägnad att råda bot på nämnda brist. I sammanhanget framhålls att statsmakternas blivande beslut i rovdjursfrågan måste fattas under beaktande av att de nu förevarande rovdjursstammarna utrotats i de flesta andra länder. Stammarna utgör därför en tillgång från vetenskaplig och allmänt kulturell synpunkt.

Landsfogden i Norrbottens län, Hans Fjelner, har i en den 23 december 1964 dagtecknad underdånig skrivelse framfört vissa synpunkter och förslag angående de större rovdjuren. Det erinras däri till en början om att frågan om jakten efter björn, varg, *järv* och lo livligt diskuterats under senare år. Vad särskilt angår jakten efter varg och *järv* uttalas att intresset

för denna jakt stimuleras av särbestämmelsen att envar har rätt att bedriva sådan jakt på annans mark, förutsatt att djur av detta slag uppehåller sig i trakten. Det framhålls också att den som dödar varg eller järv kan påräkna belöningar från statsverket och från andra kassor och fonder till ett sammanlagt genomsnittligt belopp av omkring 4 000 kr. för en varg och omkring 500 kr. för en järv.

Landets bestånd av större rovvilt är enligt Fjelner f. n. så obetydligt att det finns anledning att förutsättningslöst ompröva den officiella inställningen till jakten efter sådana djur. Att så sker anses särskilt angeläget mot bakgrund av den utveckling som under senare år skett av de tekniska hjälpmedel som kan användas vid rovdjursjakt. Grundläggande vid en omprövning bör vara frågan, om man verkligen vill att dessa djurarter allttjämt skall finnas i landet. En avvägning bör därvid göras mellan å ena sidan den skada djuren vållar och å andra sidan de positiva värden djuren kan anses representera. Beträffande rovdjursskadorna vitsordar Fjelner att de fyra större rovdjursarterna vållar skada framför allt på ren, i någon mån också på får och andra tamdjur. Dessa skador är i stort sett lokaliserade till vissa delar av landet, i synnerhet till lappmarkerna. De kan där stundom vara betydande med hänsyn till de skadelidandes ekonomiska villkor. Enligt gällande bestämmelser utgår ersättning för sådana skador på tamdjur, dock ej för andra slags skador såsom skingring av hjordar. Ersättningsbeloppen är också i princip maximerade, och maximibeloppen torde inte alltid täcka tamdjurens verkliga värde. Därtill kommer enligt Fjelner att särskilt i vad gäller renar skadorna inte alltid upptäcks eller, om så sker, kan hänföras till angrepp av rovdjur. Fjelner uppger att under budgetåret 1963/64 för skador av rovdjur (ej örn) inom Norrbottens län utbetalats 77 619 kr. 80 öre.

Rovdjursbeståndets positiva värden är, anser Fjelner, nästan uteslutande av sådan art att de för många ter sig ganska tivelaktiga. Först framhålls det allmänna naturvårdsintresset av att icke helt slå ut arter ur vår fauna. Vidare bör uppmärksammas att våra vildmarker i icke oväsentlig mån får sin prägel av att däri finns storrovvilt. Detta anses icke minst gälla turisternas bedömning och värdering av områdena. Det förefaller Fjelner icke osannolikt att våra vildmarker för många turister skulle te sig mindre intressanta, om storrovviltet där utrotades. Det är givetvis mycket vanskligt, sägs det, att uppskatta värdet av detta betraktelsesätt, men helt säkert finns ett sådant värde, som även har ekonomisk betydelse för turistnäringen inom berörda områden.

Bedömes rovviltfrågan så, att rovdjuren eller vissa slag därav såsom övervägande skadliga icke bör skyddas i längden, finner Fjelner det mest logiskt att snabbt och effektivt utplåna rovviltet. En sådan aktion kan — med de hjälpmedel som numera står till förfogande — genomföras av myndigheterna till rimlig kostnad. Nuvarande form för decimering av stammarna anses från angivna utgångspunkt knappast rationell. Anses rovdjuren eller

vissa av dem böra leva kvar, finner Fjelnier behov föreligga av en från alla synpunkter mera effektiv kontroll och reglering av rovdjursstammarna. Det nuvarande systemet med avskjutning på enskilt initiativ, stundom i förening med belöningar, medför en slumpmässig och planlös beskattning.

I framställningen anges i fortsättningen vissa tänkbara riktlinjer för kontroll och reglering av rovdjursjakten. I varje berört län inrättas en rovvilt-nämnd med uppgift att följa rovviltstammarnas utveckling och andra i sammanhanget aktuella förhållanden. I nämnden bör ingå företrädare för bl. a. länsstyrelsen, domänverket, lappväsendet samt renskötande och bofast befolkning. Rovvilt-nämnden bör svara för önskvärd beskattning av rovviltstammarna och för avlivande av sådana enskilda djur vilka bedöms som särskilt skadliga. Sådana åtgärder, som bör få vidtas utan hinder av gällande jaktlagstiftning, skulle ej anses som jakt. Det anses önskvärt att nödigt avlivande av djur ombesörjs av personal från exempelvis domänverket eller polisen, då därigenom varje privat intresse i samband med avlivandet skulle försvinna. De djurarter som omfattas av rovvilt-nämndernas verksamhet bör helt fridlysas. Självfallet bör rätt kvarstå till självskydd mot rovdjur i sådana situationer, då mera betydande intressen hotas. Därvid fällda djur liksom fallvilt bör tillfalla kronan för att motverka missbruk av självskydds-rätten. I samband med att rovvilt-nämnder inrättas bör reglerna om ersättning för skador av rovdjur överses, så att alla slag av skador och olägenheter med viss generositet kan gottgöras till sitt fulla värde. Möjligen bör även dessa ersättningsfrågor handläggas av nämnden.

Avslutningsvis framhålls att frågan om de större rovdjurens framtida öde länge väntat på sin slutliga lösning. Utvecklingen under de senaste åren gör det enligt Fjelnier angeläget att en sådan lösning snart nog kommer till stånd genom ansvariga myndigheters överväganden och åtgärder och icke genom enskilda personers oöverlagda handlande.

Enligt uppgift från jordbruksdepartementet pågår remissbehandling av Fjelniers framställning, varvid yttranden inhämtas från domänstyrelsen, statens naturvårdsnämnd och 1949 års jaktutredning. Vidare avser domänstyrelsen att avge vissa förslag i rovdjursfrågan.

Utskottet

Gällande jakt- och fridlysningslagstiftning innebär att av de stora rovdjuren björn och lo tillförsäkrats visst skydd, medan varg och järv är fredlösa. Under åren 1957—1961 har i genomsnitt per år dödats 25 björnar, 12 lodjur, 6 vargar och 22 järvar samt under år 1962 27 björnar, 11 lodjur, 4 vargar och 15 järvar. Stammen av björn har år 1943 beräknats till omkring 300 djur och till cirka 250 djur år 1953. Stammens storlek anses f. n. något överstiga alla tidigare siffror. Antalet lodjur har i runda tal uppskattats till 170 djur år 1950 och till 270 djur år 1957 med ökningen huvudsakligen för-

lagd till Jämtland och Ångermanland. Stammen uppges nu visa en markant spridning mot norr och fjällvärlden, och två tredjedelar av densamma förmodas leva inom renskötselområdena. Beståndet av varg, som år 1957 uppskattades till omkring 40 djur, beräknas f. n. uppgå till mellan 12 och 20 djur. Järvstammen slutligen har ansetts bestå av cirka 200 djur år 1942, omkring 125 djur år 1957 samt f. n. av mellan 75 och 130 djur. Mot bakgrund av den sålunda antydda utvecklingen understryker motionärerna behovet av ett snabbt ställningstagande i frågan, om och i vilken mån de svenska stammarna av nämnda rovdjur i framtiden bör skyddas genom fridlysning och bibehållas i vår fauna. I motionerna hemställes om utredning i ämnet.

Den väckta frågan har tidigare aktualiserats i skilda sammanhang. Å ena sidan har från naturvårdshåll föreslagits olika åtgärder till skydd för de stora rovdjuren. Å andra sidan har särskilt den renskötande befolkningen begärt ett utökat skydd mot rovdjursangrepp. Domänstyrelsen har i remissyttrande över sådan framställning uttalat, att berättigade krav från samerna ej kan förbises, men att åtgärder för att efterhålla rovdjuren bör vidtas på ett sådant sätt att de kan behållas i faunan. Till denna principiella uppfattning, som kommer till uttryck jämväl i motionerna, kan även utskottet ansluta sig. Ehuru såväl domänstyrelsen som andra företrädare för naturvårdsintresset ifrågasatt lämpligheten av skyddsbestämmelser för vargen, anser utskottet således att det föreliggande spørsmålet bör bedömas med utgångspunkt från att landets bestånd av de fyra större rovdjursarterna såvitt möjligt bör skyddas från utrotning. Såsom framhålls i motionerna förutsätter en dylik avvägning att frågan om ersättning för skador som vållas av rovdjuren kan få en tillfredsställande lösning.

Av utredningen i ärendet får anses framgå, att de svenska stammarna av björn och lo har en sådan storlek att någon fara för deras utrotning f. n. ej föreligger. Såvitt angår dessa djurarter synes i enlighet med motionärernas uppfattning uppmärksamheten främst börja inriktas på en lämplig reglering av stammarnas utveckling. Såsom motionärerna funnit är förhållandet ett annat beträffande varg och järv. Det svenska beståndet av dessa djurarter är sålunda så obetydligt, att en oförminskad avskjutning kan antas leda till att vargen inom kort och järven inom överskådlig tid kommer att utrotas. Hårtill bidrar otvivelaktigt det av motionärerna berörda förhållandet, att tekniska hjälpmedel av olika slag underlättar jakten och att intresset för denna stimuleras av gällande bestämmelser om jakträtt för envar och av de avsevärda belöningar för dödat djur som utgår från statsverket samt olika kassor och fonder. Utskottet finner därför att ställning snarast måste tas i frågan, på vilket sätt varg och järv bör skyddas mot utrotning.

Såsom framgår av den inledande redogörelsen pågår en samordning av de nordiska ländernas jakt- och fridlysningsbestämmelser. Erforderlig översyn av den svenska lagstiftningen sker inom 1949 års jaktutredning. Kungl. Maj:t har jämväl till utredningen överlämnat vissa framställningar i före-

varande spörsmål. Den väckta frågan omfattas således av utredningens uppdrag, vilket beräknas ha fullgjorts under innevarande år. Vidare har landsfogden i Norrbottens län i skrivelse till Kungl. Maj:t understrukt vikten av att frågan om de större rovdjurens framtida öde snarast bringas till en lösning. Skrivelsen remissbehandlas f. n. Vissa förslag i samma fråga kommer enligt uppgift att framläggas av domänstyrelsen. Under dessa omständigheter anser utskottet det kunna förutsättas, att åtgärder i motionernas syfte inom kort kommer att vidtas. Något initiativ från riksdagens sida synes därför ej påkallat.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 540 och II: 647, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 mars 1965

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson*, Svante Kristiansson, Ebbe Ohlsson, Knut Johansson, Erik Jansson*, Gunnar Pettersson, Torsten Hansson* och Axel Kristiansson*;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Nyberg, Ekström i Iggesund*, fröken Anderson i Lerum, herrar Tobé, Elmstedt och Krönmark*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.